

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

18.08.2026.

Nr. 1-12/19

Jelgavas valstspilsētas pašvaldībai
pasts@jelgava.lv

Latvijas Samariešu apvienībai
samariesi@samariesi.lv

Biedrības "Latvijas Samariešu apvienība"
Jelgavas Sociālo pakalpojumu centram "Taka"
takaberni@samariesi.lv

Jelgavas valstspilsētas pašvaldības iestādei
"Jelgavas bāriņtiesa"
barintiesa@barintiesa.jelgava.lv

Jelgavas pilsētas pašvaldības iestādei
"Jelgavas sociālo lietu pārvalde"
soc@soc.jelgava.lv

Ziņojums par bērnu tiesību ievērošanu biedrības "Latvijas Samariešu apvienība" Jelgavas Sociālo pakalpojumu centrā "Taka"

Tiesībsarga biroja darbinieki 2026. gada 12. maijā veica iepriekš nepieteiktu vizīti biedrības "Latvijas Samariešu apvienība" Jelgavas Sociālo pakalpojumu centrā "Taka", (turpmāk – Centrs), Stacijas ielā 13, Jelgavā, LV - 3001. Vizītes mērķis bija veikt bērnu tiesību ievērošanas pārbaudi Centrā, īpašu uzmanību pievēršot bērnu dzīves apstākļiem, nodrošinājumam ar pamatvajadzībām, kā arī bērnu tiesību praktiskai ievērošanai ikdienā.

Centrs ir izveidots kā biedrības "Latvijas Samariešu apvienība" struktūrvienība. Centra vadītāja Svetlana Vozņesenska saskaņā ar biedrības "Latvijas Samariešu apvienība" valdes locekļa Andra

Bērziņa 2025. gada 9. decembra izdotu pilnvaru Nr. 2-5/2025/106 ir pilnvarota pārstāvēt bērnu intereses.¹

Centrs nodrošina ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem no 2 līdz 18 gadu vecumam, kuru dzīvesvieta deklarēta Jelgavas valstspilsētas pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Centrā kopā ir nodarbināti 10 darbinieki – 8 sociālie audzinātāji, kuru darbs tiek organizēts maiņās, viens sociālais darbinieks un Centra vadītāja. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā pieejamo informāciju Centrā kopumā iespējams nodrošināt vietu 8 bērniem.²

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki aplūkoja telpas, kurās izmitināti bērni, skatīja bērnu personas lietas, tostarp individuālos sociālās aprūpes un rehabilitācijas plānus, darba pārskatus, kuros uzskaitītas visas ar bērniem saistītās darbības, kā arī veica pārrunas ar Centra darbiniekiem. Vizītes laikā Centrā neatradās neviens bērns, trīs bērni bija skolā, savukārt divas meitenes – 12 un 13 gadus vecas – atradās neatļautā prombūtnē, līdz ar to Tiesībsarga biroja darbinieki neveica tiešas sarunas ar Centrā dzīvojošajiem bērniem.

Ņemot vērā minēto, ziņojumā ietvertais situācijas izvērtējums balstās uz Tiesībsarga biroja rīcībā esošās dokumentācijas analīzi un Centra darbinieku sniegto informāciju.

1. Bērnu izmitināšana un dzīves apstākļi

Centra telpas atrodas Jelgavas valstspilsētas pašvaldības ģimenes namā, un bērni izvietoti divos atsevišķos dzīvokļos — vienā dzīvo trīs zēni, otrā divas meitenes. Vizītes dienā Centrā uzturējās pieci bērni, taču Centra vadītāja informēja, ka tuvākajā laikā plānota vēl divu bērnu ievietošana.

¹ Atbilstoši Bērntiesību likuma 35. panta otrajai daļai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietota bērna aizbildņa pienākumus pilda šīs institūcijas vadītājs. Savukārt struktūrvienības vadītājs tiek pilnvarots pārstāvēt bērnu intereses.

² [Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs](#) [aplūkots 11.08.2026.].

Vienlaikus šajā ēkā ir izveidoti 28 vienistabas un divistabu īres dzīvokļi un četri servisa dzīvokļi, kas pielāgoti cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Tāpat ir ierīkoti arī grupu dzīvokļi, kuros ar sociālā darba speciālistu un aprūpētāju atbalstu dzīvo pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem.³ Tādējādi minētajā ēkā atrodas gan īres dzīvokļi, gan telpas, kurās tiek nodrošināti sociālie pakalpojumi, tostarp grupu dzīvokļa un dienas aprūpes centra pakalpojumi pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem.

1.1 Bērnu istabas

Dzīvojamo telpu iekārtojums abos dzīvokļos atšķiras. Meiteņu dzīvoklī bērnu istabās ir konstatējama individuāla pieeja dzīvojamās vides veidošanā – katra istaba atspoguļo tajā dzīvojošo bērnu personiskās intereses un gaumi. Telpu iekārtojumā izmantoti atšķirīgi dekoratīvie elementi, mēbeles, gultas veļa un citi interjera priekšmeti. Tādējādi nav novērojami vienoti, standartizēti vai identiski telpu dizaini. Minētais liecina, ka bērniem ir nodrošināta iespēja līdzdarboties savas dzīves telpas iekārtošanā un pielāgot to atbilstoši individuālajām vēlmēm un vajadzībām, tādējādi veicinot piederības sajūtu un bērna identitātes saglabāšanu.

[attēli no meiteņu dzīvokļa]

Savukārt zēnu dzīvoklī, lai gan dzīvojamās istabas kopumā ir gaišas, tīras un funkcionālas, konstatējams individuālas pieejas trūkums telpu iekārtošanā. Telpu interjers ir vizuāli vienveidīgs un maz atspoguļo tajās dzīvojošo bērnu personību, intereses un izvēles. Lai nodrošinātu ģimeniskai videi pietuvinātus dzīves apstākļus, nepieciešams veicināt bērnu iesaisti savu istabu labiekārtošanā un personalizēšanā, nodrošinot iespēju pēc savas izvēles papildināt telpas ar personīgām mantām,

³ [Jelgavā noslēgušies būvdarbi ēkā Stacijas ielā 13; iemītnieki ieradīsies jūlija sākumā.](#) [aplūkots 11.08.2026.].

fotogrāfijām, zīmējumiem, dekoratīviem elementiem un citiem priekšmetiem, kas bērniem rada piederības sajūtu un iespēju savu dzīves telpu veidot atbilstoši individuālajām vajadzībām.

Pozitīvais piemērs meiteņu dzīvoklī ir izmantojams kā labās prakses piemērs arī zēnu dzīvojamu telpu iekārtošanā, nodrošinot, ka visi bērni tiek iesaistīti aktīvi piedalīties sev nozīmīgas un personiskas vides veidošanā.

1.2 Virtuves un koplietošanas telpas

Virtuves un koplietošanas telpas abos dzīvokļos ir glīti iekārtotas, ir pieejama dažāda sadzīves tehnika un aprīkojums.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 30.2. apakšpunktu bērnu aprūpes institūcijai, lai nodrošinātu aprūpē esoša bērna vispusīgai attīstībai nepieciešamos apstākļus, ir pienākums organizēt darbinieku darbu un bērnu ikdienas ritmu tā, lai tas pēc iespējas būtu pietuvināts dzīvei ģimenē. Vizītes laikā konstatēts, ka Centrā šis princips tiek īstenots praksē. Ēdiena gatavošana notiek uz vietas, to nodrošina audzinātājs,

vienlaikus gatavošanas procesā iesaistot bērnus. Šāda pieeja veicina bērnu līdzdalību ikdienas lēmumu pieņemšanā un rada ģimeniskai videi pietuvinātu atmosfēru.

Vienlaikus konstatēts, ka Centrā bērniem ir nodrošināts pietiekams un daudzveidīgs uzturs. Bērniem bija pieejams plašs pārtikas produktu klāsts, tostarp augļi un dažādas uzkodas. No audzinātāju veiktajiem ierakstiem Centra ikdienas darbu uzskaites žurnālos izriet, ka bērniem tiek nodrošināta iespēja piekļūt ēdienam jebkurā diennakts laikā, arī gadījumos, kad bērns Centrā atgriežas nakts laikā pēc neatļautas prombūtnes. Šāda pieeja atbilst bērna labāko interešu principam un nodrošina bērnu pamatvajadzību apmierināšanu neatkarīgi no konkrētās situācijas.

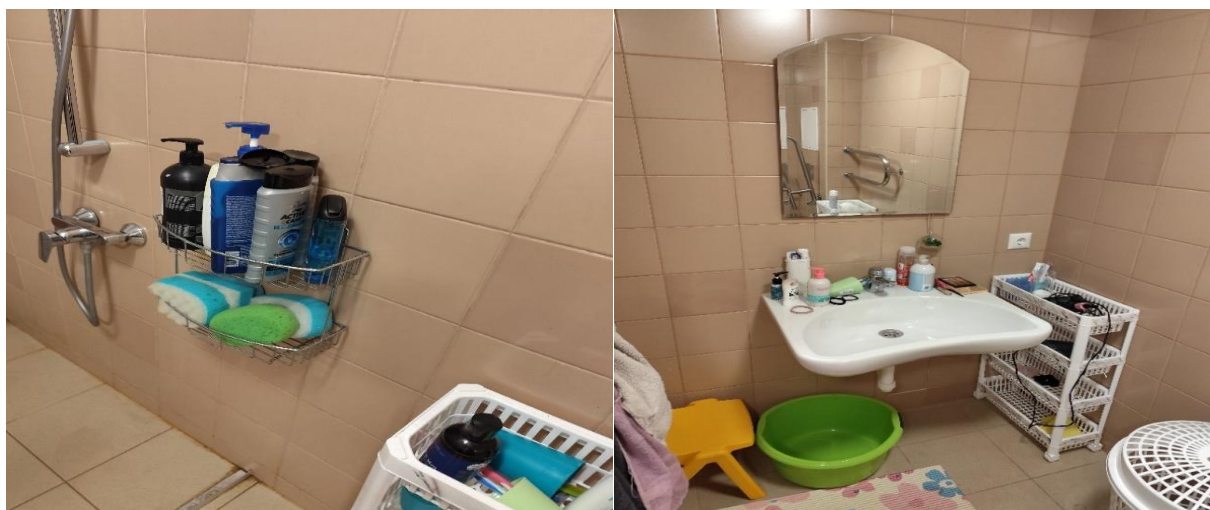
Atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 32.1.1. un 32.1.2. apakšpunktam bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējam ir jānodrošina aprūpē esošajiem bērniem iespēja apgūt personiskās naudas izlietojuma plānošanas, iepirkšanās, ēdiena gatavošanas un galda kultūras iemaņas. Vizītes laikā konstatētais, ka ēdiens tiek gatavots uz vietas, izmantojot sadzīvē ierastu virtuves aprīkojumu, un bērni tiek iesaistīti ēdienkartes plānošanā, atbilst minēto normatīvo aktu mērķim – attīstīt bērnu praktiskās sadzīves prasmes un veicināt pēc iespējas ģimeniskai videi pietuvinātu ikdienas dzīvi. Šāda organizācija ne tikai nodrošina pilnvērtīgu uzturu, bet arī sekmē bērnu patstāvības, saimniekošanas prasmju un atbildības attīstību, vienlaikus radot drošu un mājīgu dzīves vidi.

Koplietošanas telpā bērniem ir atpūtas zona ar televizoru, dīvāniem, grāmatām, galda spēlēm un citām lietām, kas var tikt izmantotas brīvā laika pavadīšanai.

1.3 Vannas istabas

Vannas istabas vizuāli ir labā stāvoklī, sakoptas, tīras un aprīkotas atbilstoši bērnu ikdienas vajadzībām. Katram bērnam ir nodrošināti individuāli personīgās higiēnas piederumi. Pozitīvi vērtējams, ka bērniem tiek nodrošināta iespēja pašiem izvēlēties savām vajadzībām atbilstošus personīgās higiēnas līdzekļus, piemēram, zobu pastu, šampūnu un citus higiēnas piederumus. Šāda pieeja ir atzīstama par labu praksi, jo veicina bērnu līdzdalību ar viņiem saistītu ikdienas jautājumu risināšanā, respektē viņu individuālās vajadzības, kā arī sekmē patstāvības un atbildības par savu personīgo higiēnu attīstību.

Rekomendācija: Aicinu Centru iedrošināt un atbalstīt zēnus iesaistīties savu istabu labiekārtošanā un personalizēšanā.

2. Finansējums bērnu pamatvajadzību nodrošināšanai

Vizītes laikā iegūta informācija, ka viena bērna uzturēšanās izmaksas Centrā vidēji veido 91 EUR dienā jeb aptuveni 2700 EUR mēnesī. No minētās summas bērna ēdināšanai ir paredzēti 9 EUR dienā, savukārt apģērba un apavu iegādei netiek noteikts iepriekš fiksēts finansējuma apmērs. Centra pārstāvji norādīja, ka šo izdevumu segšana tiek organizēta atbilstoši katra bērna individuālajām vajadzībām, iegādājoties nepieciešamo apģērbu un apavus nepieciešamajā apjomā un laikā.

Vienlaikus noskaidrots, ka Centram ir pieejami pietiekami resursi bērnu individuālo vajadzību nodrošināšanai arī veselības aprūpes jomā. Nepieciešamības gadījumā Centrs var piesaistīt maksas veselības aprūpes speciālistus, tostarp ārstus, psihologus un citus speciālistus, ja valsts apmaksāto pakalpojumu pieejamība nav savlaicīgi nodrošināma vai konkrētā bērna interesēs ir nepieciešama

nekavējoša speciālista iesaiste. Šāda pieeja veicina bērnu tiesību uz savlaicīgu un atbilstošu veselības aprūpi un psiholoģisko atbalstu efektīvu īstenošanu.

Kopumā vizītes laikā iegūtā informācija, dokumentu izvērtējums un faktiskie novērojumi apstiprināja, ka Centram ir pieejams finansējums un iespēja nodrošināt bērniem atbilstošus sadzīves apstākļus, kvalitatīvu ēdināšanu, nepieciešamo apģērbu un apavus, kā arī savlaicīgu veselības aprūpes un citu speciālistu atbalstu atbilstoši katra bērna individuālajām vajadzībām. Līdz ar to vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbiniekiem neradās šaubas par Centrā pieejamo finanšu līdzekļu pietiekamību bērnu ikdienas aprūpes un labbūtības nodrošināšanai.

3. Bērnu uzvedības un sociālie riski

Vienlaikus, neraugoties uz kopumā nodrošinātiem materiālajiem un sadzīviskajiem apstākļiem, Centra darbības nodrošināšanas un bērnu vajadzību efektīvas īstenošanas aspektā konstatējama būtiska problemātika. Lai gan vizītes laikā Centrā uzturējās tikai pieci bērni, no kuriem četri ir vecumā no 11 līdz 14 gadiem, darbinieki norādīja uz grūtībām, kas saistītas ar bērnu uzvedības problēmu risināšanu un atbilstošu atbalsta pasākumu nodrošināšanu.

Vizītes laikā Centra darbinieki informēja, ka atsevišķi bērni regulāri neievēro Centra iekšējās kārtības noteikumus, neapmeklē izglītības iestādes, ilgstoši atrodas neatļautā prombūtnē, kā arī ar savu rīcību negatīvi ietekmē citus īres nama iedzīvotājus. Īpaši sarežģīta situācija konstatējama attiecībā uz divām meitenēm 12 un 13 gadu vecumā, kurām ir izglītības apguves grūtības, konstatēta atkarību izraisošu vielu lietošana, uzturēšanās nezināmās vietās bez pieaugušo uzraudzības, kā arī konfliktējoša un noraidoša attieksme pret Centra darbiniekiem.

Vienlaikus, iepazīstoties ar Centra dokumentāciju, secināms, ka Centra darbinieki sistemātiski ir fiksējuši bērnu uzvedības problēmas un regulāri informējuši par tām bāriņtiesu, sociālo dienestu un Valsts policiju. Dokumentācija liecina, ka Centrs vairākkārt vērsies pie kompetentajām iestādēm, informējot par bērnu ilgstošu prombūtni, izglītības iestāžu neapmeklēšanu, iespējamu atkarību izraisošu vielu lietošanu un citiem bērnu drošību un attīstību apdraudošiem riskiem, kā arī lūdzis iestāžu iesaisti situācijas risināšanā.

No dokumentācijā ietvertās informācijas izriet, ka **Centrs savas kompetences un pieejamo resursu ietvaros ir veicis aktīvas darbības, lai mazinātu bērnu uzvedības riskus un nodrošinātu viņiem nepieciešamo aprūpi un atbalstu.** Tomēr atsevišķos gadījumos Centra īstenotie pasākumi,

nesaņemot pietiekamu un koordinētu atbalstu no citām atbildīgajām iestādēm, nav bijuši pietiekami, lai panāktu būtiskus uzlabojumus bērnu situācijā.

Ņemot vērā, ka Centrā uzturas tikai pieci bērni un vizītes laikā tika konstatēts, ka visiem bērniem saglabājas sarežģīta sociālā un ģimenes situācija, turklāt nav vērojams būtisks uzlabojums viņu tiesību un interešu nodrošināšanā, kā arī Centra darbinieki informēja, ka vairāki bērni patvaļīgi atstāj Centru un uzturas pie saviem vecākiem, Tiesībsarga birojs uzskatīja par nepieciešamu padziļināti izvērtēt bērnu ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanas apstākļus.

Tādēļ Tiesībsarga birojs 2026. gada 22. maijā nosūtīja Jelgavas valstspilsētas pašvaldības iestādei "Jelgavas bāriņtiesa" (turpmāk – Bāriņtiesa) vēstuli Nr. 1-5/119 "Par informācijas sniegšanu", lūdzot sniegt informāciju par četru (vecuma ziņā jaunāko) Centrā ievietoto bērnu ārpusģimenes aprūpes piemērošanas tiesisko un faktisko pamatojumu, kā arī par Bāriņtiesas veiktajām darbībām un īstenotajiem pasākumiem, kas vērsti uz bērnu atgriešanās savās ģimenēs veicināšanu.

Vienlaikus Tiesībsarga birojs 2026. gada 22. maijā nosūtīja Jelgavas valstspilsētas pašvaldības iestādei "Jelgavas sociālo lietu pārvalde" (turpmāk – Sociālais dienests) vēstuli Nr. 1-5/118 "Par informācijas sniegšanu", lūdzot sniegt informāciju par Sociālā dienesta darbu ar attiecīgo bērnu ģimenēm gan pirms bērnu ievietošanas ārpusģimenes aprūpē, gan pēc tās piemērošanas, tostarp par veiktajiem sociālā darba pasākumiem un sniegto atbalstu, lai sekmētu bērnu atgriešanos bioloģiskajās ģimenēs.

Iepazīstoties ar Bāriņtiesas 2026. gada 10. jūnija atbildes vēstuli Nr. JPB/1.10./26/1093 "Par informācijas sniegšanu" un Sociālā dienesta 2026. gada 12. jūnija atbildes vēstuli Nr. 2218/26/1-5/JSLP "Par informācijas sniegšanu", konstatējams, ka tajās sniegtā informācija rada nepieciešamību padziļināti analizēt četru Centrā ievietoto bērnu – divu meiteņu (12 un 13 gadu vecas) un divu brāļu (12 un 14 gadu veci) – individuālās situācijas. Šo bērnu gadījumi ir analizējami atsevišķi, jo tie ļauj izvērtēt ne vien ārpusģimenes aprūpes piemērošanas tiesiskos un faktiskos priekšnoteikumus, bet arī Bāriņtiesas un Sociālā dienesta rīcības efektivitāti pirms un pēc bērnu ievietošanas Centrā. Proti, ir izvērtējams, vai bērna izņemšana no ģimenes un turpmāk īstenotie pasākumi ir veicinājuši bērna tiesību un interešu aizsardzību, tostarp uzlabojuši bērna drošību, attīstības iespējas, veselības stāvokli, izglītības pieejamību un sociālo funkcionēšanu, kā arī vai veiktie pasākumi ir sekmējuši nepieciešamo priekšnoteikumu radīšanu bērna atgriešanai ģimenē vai citu bērna interesēm atbilstošu un ilgtspējīgu risinājumu nodrošināšanai.

Līdz ar to turpmākajā vērtējumā būtiska nozīme nav tikai tam, vai Bāriņtiesa un Sociālais dienests formāli ir veikuši atsevišķas darbības, bet gan tam, vai to rīcība un normatīvajos aktos noteikto pienākumu izpilde kopumā ir bijusi efektīva un faktiski veicinājusi bērna tiesību un interešu aizsardzību. Šāda pieeja atbilst judikatūrā nostiprinātajai atziņai, ka bērnu tiesību aizsardzībai jābūt efektīvai, savukārt efektivitāte nozīmē bērna tiesību maksimālu un praktisku aizsardzību, nevis vien formālu normatīvajos aktos paredzēto pienākumu izpildi.⁴

3.1. 12 gadus vecas meitenes ārpusģimenes aprūpes gadījuma izvērtējums

No Bāriņtiesas un Sociālā dienesta sniegtās informācijas izriet, ka iestāžu iesaiste ģimenes situācijas risināšanā aizsākās 2024. gada sākumā, jo izglītības iestāde informēja, ka bērns regulāri kavē skolu. Meitene tobrīd mācījās 4. klasē.

3.1.1. Sociālā dienesta sniegtā informācija

Sociālā dienesta redzeslokā ģimene nonāca 2024. gada janvārī pēc izglītības iestādes sniegtās informācijas. Reagējot uz saņemto informāciju, Sociālais dienests sniedza vecākiem konsultācijas par sociālā atbalsta un pakalpojumu saņemšanas iespējām, kā arī izvērtēja iespējas nodrošināt atbalstu atbilstoši bērna faktiskajai dzīvesvietai. Pēc atkārtotas informācijas saņemšanas no izglītības iestādes 2024. gada maijā sociālā darbiniece sazinājās ar vienu no vecākiem, pārrunāja ģimenes sociālo situāciju, bērna skolas kavējumu iespējamās cēloņus un rekomendēja nodrošināt bērnam konsultācijas Pusaudžu resursu centrā, kā arī vērsties pie izglītības atbalsta speciālistiem, lai izvērtētu bērna vajadzībām atbilstošāko izglītības programmu. Tomēr vecāki pēc sociālajiem pakalpojumiem vai sociālās palīdzības nevērsās.

Tādēļ 2025. gada 19. februārī Bāriņtiesa uzsāka administratīvo lietu par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem. Pēc administratīvās lietas uzsākšanas vecāki sāka iesaistīties situācijas risināšanā, tomēr viņu rīcība galvenokārt bijusi institūciju iniciēta, nevis balstīta pašu iniciatīvā.

Administratīvās lietas izskatīšanas laikā Sociālais dienests vairākkārtīgi veica ģimenes apstākļu izvērtēšanu. Dzīvesvietas apsekošanā tika konstatēta bērna attīstībai neatbilstoša sadzīves vide – liela nekārtība, piesmēķētas telpas. Tīrība mājoklī ar laiku uzlabojās, telpas bija vēdinātas, tomēr bērna skolas apmeklējums neuzlabojās. Iestādes konstatēja, ka meitenei ir būtiski mācību kavējumi,

⁴ [Augstākās tiesas 2023. gada 30. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-268/2023](#) [aplūkots 11.08.2026.].

kas pēc pašas meitenes vārdiem ir viens no iemesliem, kādēļ viņai nepatīk iet uz skolu, jo viņa nesaprot mācību vielu. Tāpat meitenei netiek nodrošināta pienācīga higiēna un ikdienas aprūpe, kā arī dzīvesvietā nav nodrošināti pilnvērtīgi apstākļi mācībām. Tika konstatēti arī apstākļi, kas norādīja uz mātes veselības un atkarību problēmām. Māte bija lietojusi gan alkoholu, gan narkotiskās vielās un atzinusi, ka ir depresīvā stāvoklī, savukārt medikamentiem neesot naudas.

Izvērtējot iegūto informāciju, Bāriņtiesa ar 2025. gada 14. aprīļa lēmumu pārtrauca abu vecāku aizgādības tiesības un meiteni ievietoja Centrā.

Pēc minētā lēmuma pieņemšanas Sociālais dienests uzsāka darbu ar ģimeni, lai veicinātu priekšnoteikumu izpildi aizgādības tiesību atjaunošanai. Tika izstrādāts sadarbības plāns, paredzot vecāku un bērna savstarpējo attiecību izvērtēšanu, izmantojot Maršaka interakcijas metodi, kā arī vecāku prasmju pilnveidi, iesaistoties izglītojošās un atbalsta programmās un nepieciešamības gadījumā saņemot speciālistu konsultācijas. Vienlaikus bērns saņēma sociālās rehabilitācijas pakalpojumu Pusaudžu resursu centrā, kura ietvaros tika nodrošinātas arī vecāku atbalsta grupu nodarbības. Abi vecāki noteiktā apjomā iesaistījās bērna sociālās rehabilitācijas procesā, apmeklējot konsultācijas un vecāku atbalsta grupas. Kamēr bērns atradās ārpusģimenes aprūpē, vecāki uzturēja kontaktus ar bērnu un aprūpes iestādi, īstenojot saskarsmes tiesības.

Sociālais dienests norāda, ka pēc Bērnu aizsardzības centra intervences un prasības pārtraukt vecākiem bērna aizgādības tiesības, esot uzsākta pastiprināta ģimenes uzraudzība. To veica Bāriņtiesa, Sociālais dienests, Jelgavas pašvaldības policija, kā arī Jelgavas novada bāriņtiesa, Jelgavas novada Sociālais dienests un Jelgavas novada pašvaldības policija. Sociālā dienesta ieskatā tik intensīva bērnu tiesību aizsardzības iestāžu kontrole paaugstināja vecāku trauksmes līmeni, kas neveicināja uzticēšanos speciālistiem un kavēja pozitīvas sociālās situācijas dinamikas veidošanos.

Turpinot darbu ar ģimeni, Sociālais dienests regulāri izvērtēja vecāku sociālo situāciju un aprūpes prasmes. Izvērtēšanas rezultātā secināts, ka viena vecāka situācijā gada laikā būtiska pozitīva dinamika nav novērojama, savukārt otrs vecāks pauda gatavību uzņemties rūpes par bērnu un sadarboties ar speciālistiem, tomēr vēlāk nonāca apcietinājumā, kas objektīvi ierobežoja turpmāko sadarbības procesu. Lietā nav informācijas, vai šobrīd, kamēr vecāks atrodas apcietinājumā, bērnam joprojām tiek nodrošināta saskarsme ar vecāku, kas ir būtisks priekšnoteikums attiecību nepazaudēšanai.

Savukārt pēc Valsts policijas iniciatīvas 2026. gada 23. aprīlī bērnam tika uzsākts preventīvais sociālais darbs, izveidojot profilakses lietu un izstrādājot individuālu uzvedības sociālās korekcijas programmu.

3.1.2. Bāriņtiesas sniegtā informācija

Bāriņtiesa norāda, ka 2024. gada 25. septembrī saņemta informācija no Jelgavas novada bāriņtiesas par meitenes skolas kavējumiem un vecāku bezdarbību situācijas uzlabošanā. 2024. gada 25. novembrī Jelgavas novada Sociālā dienests informējis, ka vecāki izvairās no sadarbības ar dienestu.

2025. gada 14. aprīlī ar Bāriņtiesas lēmumu Nr.1.3./86 vecākiem pārtrauktas bērna aizgādības tiesības. 2025. gada 14. aprīlī ar Bāriņtiesas lēmumu Nr.1.3./87 meitene ievietota Centrā.

Izskatot jautājumu par aizgādības tiesību atjaunošanu, konstatēts, ka vecāku situācija ir vērtējama atšķirīgi, jo attiecībā uz māti nav konstatējamas būtiskas pozitīvas izmaiņas – viņa nav sadarbojusies ar sociālo dienestu, nav veikusi nepieciešamos pasākumus savu vecāku prasmju uzlabošanai, nav nodrošinājusi stabilus dzīves apstākļus un nav pierādījusi spēju patstāvīgi nodrošināt bērna pilnvērtīgu aprūpi un uzraudzību.

Attiecībā uz tēvu sākotnēji konstatēta pozitīva dinamika - sadarbība ar sociālo dienestu, motivācija rūpēties par bērnu, kā arī atbilstoši dzīves apstākļi. Vienlaikus konstatēts būtisks jauns apstāklis – tēvs kopš 2026. gada 7. aprīļa atrodas apcietinājumā, kas objektīvi liedz viņam šobrīd realizēt bērna ikdienas aprūpi un uzraudzību. Ņemot vērā minētos apstākļus, Bāriņtiesa secina, ka aizgādības tiesību pārtraukšanas iemesli attiecībā uz māti nav zuduši, bet attiecībā uz tēvu daļēji ir novērsti, tomēr pastāv objektīvs šķērslis aizgādības tiesību atjaunošanai. Ņemot vērā bērna vislabākās intereses, šobrīd neesot pamata atjaunot aizgādības tiesības nevienam no vecākiem, jo nav iespējams nodrošināt bērnam drošu un stabilu aprūpi ģimenes vidē.

Tādēļ Bāriņtiesa 2026. gada 15. aprīlī pieņēma lēmuma Nr.1.3./65, ar kuru nolemts vecākiem neatjaunot bērna pārtrauktās aizgādības tiesības, un celt prasību tiesā par bērna aizgādības tiesību atņemšanu abiem vecākiem.

Bāriņtiesas ieskatā pēc ārpusģimenes aprūpes nodibināšanas bērnam tika nodrošināta droša dzīvesvieta, ikdienas aprūpe, uzraudzība, kā arī izglītības un veselības aprūpes pieejamība. Esot novērsts risks, ka bērns paliek bez pienācīgas pieaugušo aprūpes un uzraudzības. Vienlaikus

Bāriņtiesa atzīst, ka bērna izglītības apguves, uzvedības un socializācijas grūtības nav pilnībā novērstas un joprojām prasa visu iesaistīto iestāžu turpmāku darbu.

Izvērtējot Bāriņtiesas un Sociālā dienesta sniegto informāciju kopsakarā ar vizītes laikā konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem, konstatējamās pretrunas šādam situācijas vērtējumam. Nav apstrīdams, ka bērnam pēc ievietošanas Centrā ir nodrošināta dzīvesvieta, ēdināšana un citu pamatvajadzību apmierināšana, tomēr ar to vien nav sasniedzams ārpusģimenes aprūpes mērķis. Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 32. pantam ārpusģimenes aprūpes mērķis ir radīt bērnam drošības un aizsargātības sajūtu, nodrošināt viņa attīstībai un labklājībai nepieciešamos apstākļus, kā arī veicināt bērna pilnvērtīgu attīstību un sagatavot patstāvīgai dzīvei. Tādēļ ārpusģimenes aprūpes efektivitāte vērtējama pēc sasniegtā rezultāta, nevis tikai pēc formāli nodrošinātā pakalpojuma.

Vizītes laikā konstatēts, ka vairāk nekā gadu pēc ārpusģimenes aprūpes uzsākšanas bērns joprojām regulāri neapmeklē izglītības iestādi, ilgstoši atrodas ārpus Centra bez pieaugušo uzraudzības (līdz 2026. gada 27. aprīlim Valsts policijas Zemgales reģiona pārvaldes Dienvidzemgales iecirknī Elektronisko notikumu žurnālā par bērna prombūtni reģistrēti 15 notikumi),⁵ uzturas valsts un pašvaldības institūcijām nezināmās vietās, kā arī lieto atkarību izraisošas vielas. Tādējādi nav konstatējams, ka būtu novērsti riski, kuru dēļ bērns tika šķirts no ģimenes. Gluži pretēji – sākotnējām problēmām ir pievienojušies jauni un būtiski bērna drošības, veselības un attīstības apdraudējumi. Tas liecina, ka līdzšinējie atbalsta pasākumi nav bijuši pietiekami efektīvi bērna labāko interešu nodrošināšanai un ir nepieciešams nekavējoties izvērtēt bērna individuālajām vajadzībām atbilstošāku palīdzības modeli.

Vienlaikus, izvērtējot institūciju darbu pirms bērna šķiršanas no ģimenes, nav gūstama pārliecība, ka ģimenei tika nodrošināts pietiekami savlaicīgs, regulārs un individualizēts atbalsts, lai novērstu ārpusģimenes aprūpes nepieciešamību. No lietas materiāliem nav konstatējams, ka mātei būtu nodrošināta mērķtiecīga palīdzība atkarību ārstēšanā, psihiskās veselības aprūpē vai depresijas ārstēšanā, tostarp izvērtējot ārstēšanās un medikamentu pieejamības nodrošināšanu. Tāpat nav saskatāms, ka būtu izvērtēta ģimenes asistenta, atbalsta personas vai citu efektīvu sociālo pakalpojumu nodrošināšana, kā arī individuāls atbalsts bērnam izglītības procesa sekmēšanai. Vienlaikus nav gūstama pārliecība, ka pirms bērna izņemšanas no ģimenes būtu pietiekami

⁵ Valsts policijas 2026. gada 17. maija vēstule Nr.20/11/4-ZRPnos/22890 "Paziņojums par nepilngadīgās (..) uzņemšanu uzskaitē".

padziļināti izvērtēti bērna ilgstošās skolas neapmeklēšanas cēloņi. Bāriņtiesas lēmumā norādīts, ka bērns uz skolu regulāri ieradies nekopts, neizgulējies, ar būtiskiem mācību kavējumiem un nespējis sekot mācību procesam. Šādos apstākļos objektīvi pastāv augsts sociālās atstumtības, zema pašvērtējuma un vienaudžu noraidījuma risks, kas savukārt var būt viens no iemesliem izvairīties no skolas apmeklēšanas.

Kritiski vērtējams arī arguments, ka vecāki sadarbībā iesaistījušies tikai pēc institūciju iniciatīvas. Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas uzdevums ir savlaicīgi identificēt riskus un aktīvi motivēt ģimeni iesaistīties atbalsta pasākumos. Situācijās, kad ģimenē vienlaikus pastāv sociālas grūtības, iespējamās atkarību problēmas un psihiskās veselības traucējumi, nav sagaidāms, ka vecāki paši spēs identificēt sev nepieciešamo palīdzību un organizēt tās saņemšanu. Tieši šādos gadījumos izšķiroša nozīme ir koordinētam, proaktīvam un uz rezultātu vērstam sociālajam darbam.

Tiesības uz vecāku gādību ir viens no būtiskiem bērna tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību elementiem. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) ir atzinusi, ka Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8. pants visupirms paredz valsts pienākumu atturēties no patvaļīgas iejaukšanās personas ģimenes dzīvē.⁶

Vienlaikus ECT savā judikatūrā lietās, kas skar bērna aizgādību un attiecības ar vecākiem, ir konsekventi uzsvērusi nepieciešamību ņemt vērā bērna vislabākās intereses. Tādējādi, vērtējot ar ģimenes dzīvi saistītus jautājumus, tostarp jautājumus par bērna nošķiršanu no vecākiem un aizgādības īstenošanu, valstij ir jānodrošina līdzsvars starp iesaistīto personu interesēm, īpašu nozīmi piešķirot bērna interesēm. Kā norādījusi ECT, vecāku un bērna iespēja būt kopā un baudīt savstarpēju sabiedrību ir viens no ģimenes dzīves pamatelementiem.⁷

Izvērtējot lietas apstākļus kopsakarā ar normatīvo regulējumu, secināms, ka pašvaldības rīcībā bija plašs tiesisko un praktisko atbalsta pasākumu kopums, kuru bija iespējams izmantot, lai sniegtu ģimenei individualizētu palīdzību gan pirms bērna izņemšanas no ģimenes, gan pēc ārpusģimenes aprūpes nodibināšanas. Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26. pantam pašvaldībai ir pienākums atbalstīt ģimeni un nodrošināt bērna un vecāku vajadzībām atbilstošus pakalpojumus. Savukārt Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 9. un 11. punkts nosaka pašvaldības pienākumu

⁶ [Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013. gada 18. jūnija spriedums lietā R.M.S. pret Spāniju](#) [aplūkots 17.08.2026.].

⁷ [Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums lietā K. un T. pret Somiju](#) [aplūkots 17.08.2026.].

nodrošināt sociālo atbalstu un bērnu tiesību aizsardzību, bet Pašvaldību likuma 5. pants piešķir pašvaldībai plašu rīcības brīvību īstenot arī papildu brīvprātīgās iniciatīvas iedzīvotāju interesēs. Tādējādi konkrētajā gadījumā nav pamata secināt, ka pašvaldība būtu bijusi tiesiski ierobežota nodrošināt ģimenei plašāku atbalstu. Turklāt Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4. panta piektā daļa uzliek sociālajam dienestam un bāriņtiesai pienākumu ārpusģimenes aprūpes laikā aktīvi veikt pasākumus bērna atgriešanās ģimenē vai cita ģimeniska aprūpes risinājuma nodrošināšanai.

Vēršu uzmanību, ka konkrētajā lietā nozīmīgs ir arī publisko līdzekļu efektīvas izmantošanas un samērīguma princips. Pat pieņemot, ka pašvaldība varētu atsaukties uz ierobežotiem finanšu resursiem nepieciešamo sociālo pakalpojumu nodrošināšanai, šāds arguments nav pārliecinošs, jo pašvaldība bērna uzturēšanai ārpusģimenes aprūpes institūcijā sedz aptuveni 2700 euro mēnesī, turklāt vizītes laikā konstatēts, ka bērns ilgstoši faktiski neuzturas Centrā un ārpusģimenes aprūpes mērķi nav sasniegti. Šādos apstākļos ir pamatoti secināt, ka savlaicīga un individualizēta palīdzība ģimenei varēja būt ne tikai bērna labākajām interesēm atbilstošāka, bet arī ekonomiski efektīvāka nekā ilgstoša ārpusģimenes aprūpe, kuras mērķi faktiski nav sasniegti un bērns regulāri ir Valsts policijas meklēšanā.

Papildus vēršu uzmanību, ka nav saprotams, kā Bāriņtiesa, vienlaikus atzīstot, ka tēva aizgādības tiesību pārtraukšanas iemesli ir daļēji novērsti un ka aizgādības tiesību īstenošanu pašlaik liedz objektīvs apstāklis – atrašanās apcietinājumā –, ir nonākusi pie secinājuma par nepieciešamību celt tiesā prasību par aizgādības tiesību atņemšanu arī tēvam. Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 22. panta ceturto daļu bāriņtiesa lemj par prasības iesniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai vecākam, ja:

- 1) viņa vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība;
- 2) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību.

Faktiska nespēja konkrētajā brīdī īstenot bērna ikdienas aprūpi apcietinājuma dēļ pati par sevi nav pielīdzināma tādai vecāka rīcībai vai bezdarbībai, kas būtu pamats aizgādības tiesību atņemšanai. Aizgādības tiesību atņemšana ir galējs bērna tiesību aizsardzības līdzeklis, kura piemērošanai jābūt pamatotai ar konkrēti konstatētu vecāka rīcību vai apstākļiem, kas atbilst tiesību normās

noteiktajiem aizgādības tiesību atņemšanas priekšnoteikumiem. Objektīvs šķērslis aizgādības īstenošanai pats par sevi nevar tikt izmantots kā pamatojums aizgādības tiesību atņemšanai.

ECT lietā Strand Lobben un citi pret Norvēģiju⁸ uzsvēra, ka pirms tāda lēmuma pieņemšanas, kura rezultātā tiek galīgi pārrauta bērna un bioloģisko vecāku saikne, valsts iestādēm ir jāveic visi nepieciešamie un atbilstošie pasākumi, kurus konkrētajos apstākļos no tām varēja saprātīgi prasīt, lai bērnam būtu iespēja dzīvot ģimenes dzīvi savā bioloģiskajā ģimenē.

Tāpat ECT ir atzinusi, ka bērna izņemšana no ģimenes noteiktos apstākļos var būt pamatota un nepieciešama, tomēr šādam lēmumam ir nekavējoties jāseko atbilstošiem pasākumiem, lai vispusīgi izvērtētu bērna situāciju, kā arī bērna attiecības ar vecākiem un iespējas atjaunot ģimenes saikni. Bērna ievietošana ārpusģimenes aprūpē pati par sevi nevar tikt uzskatīta par automātisku priekšnoteikumu turpmākai aizbildnības nodibināšanai vai bērna nodošanai adoptcijai. Valsts iestādēm ir pienākums aktīvi izvērtēt un īstenot pasākumus, kas vērsti uz bērna un viņa bioloģiskās ģimenes attiecību saglabāšanu vai atjaunošanu, ciktāl tas atbilst bērna labākajām interesēm.⁹

Ņemot vērā minēto, konkrētajā situācijā būtu nepieciešams izvērtēt, vai, lemjot par prasības celšanu tiesā, Bāriņtiesa ir pietiekami vispusīgi izvērtējusi pašreizējā ārpusģimenes aprūpes risinājuma efektivitāti un tā atbilstību bērna labākajām interesēm. Ja pēc bērna ievietošanas Centrā viņa situācijā nav konstatējami uzlabojumi vai ir vērojama būtiska negatīva dinamika, šādi apstākļi ir ņemami vērā, lemjot par bērna turpmāko tiesisko situāciju un vecāku aizgādības tiesībām.

Līdz ar to, ja nav konstatējama tāda tēva rīcība vai bezdarbība, kas atbilst aizgādības tiesību atņemšanas priekšnoteikumiem, prioritāri būtu apsveramas darbības, kas vērstas uz bērna un tēva saskarsmes saglabāšanu un attiecību turpināšanu, nevis uz aizgādības tiesību atņemšanu.

3.2. Divu brāļu ārpusģimenes aprūpes gadījuma izvērtējums

Centrā uzturas divi brāļi, kuri 2025. gada 20. novembrī ar Bāriņtiesas locekles vienpersonisku lēmumu Nr.1.4./6 tika izņemti no aizbildnes (vecvecmāmiņas) ģimenes un ievietoti krīzes centrā, bet vēlāk viņiem tika nodrošināta ilgstoša ārpusģimenes aprūpe Centrā. No lietas materiāliem izriet, ka Bāriņtiesas vienpersoniskais lēmums par bērnu izņemšanu tika pieņemts pēc tam, kad Bērnu

⁸ [Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 10. septembra spriedums lietā Strand Lobben un citi pret Norvēģiju](#) [aplūkots 17.08.2026.].

⁹ [Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013. gada 18. jūnija spriedums lietā R.M.S. pret Spāniju](#) [aplūkots 17.08.2026.].

aizsardzības centra darbinieks telefoniski informēja par iespējamu bērnu tiesību apdraudējumu. Bērni iepriekšējā dienā, proti, 2025. gada 19. novembrī, izglītības iestādē bija ieradušies laikapstākļiem neatbilstošā un netīrā apgērbā, tāpat bija radušās bažas par pārtikas pieejamību ģimenē, kā arī ģimenē bija konstatēta sarežģīta finansiālā situācija. Veicot dzīvesvietas apsekošanu, Bāriņtiesa konstatēja nekārtību mājoklī, aizbildne skaidroja, ka veselības stāvokļa pasliktināšanās un atbalsta trūkuma dēļ viņai ir grūtības pilnvērtīgi nodrošināt kārtību mājās un bērnu aprūpi. Pārtikas produkti bērniem bija pieejami.

Īpaši nozīmīgs ir apstāklis, ka Bāriņtiesas locekles vienpersoniskajā lēmumā ir atspoguļots abu bērnu viedoklis. Abi brāļi nepārprotami puda vēlmi turpināt dzīvot pie aizbildnes, apsolīja rūpēties par kārtību, apgērbu un personīgo higiēnu, tomēr vēlāk tika pierunāti doties uz krīzes centru. Vizītes laikā Centra darbinieki norādīja, ka bērni joprojām ļoti ilgojas pēc vecvecmāmiņas un izmanto katru iespēju viņu apciemot, kas liecina par saglabātām ciešām emocionālajām saitēm ar līdzšinējo aprūpētāju. Arī Bāriņtiesa sniedza informāciju Tiesībsarga birojam, ka viens no brāļiem regulāri ciemojas pie vecvecmāmiņas, palīdz mājas darbos.

Izvērtējot lietas materiālus, secināms, ka Bāriņtiesa informāciju par bērnu situācijas būtisku pasliktināšanos ieguva tikai pēc Bērnu aizsardzības centra sniegtās informācijas. Šāds apstāklis rada pamatotas šaubas par Bāriņtiesas īstenotās aizbildnības uzraudzības efektivitāti. Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 31. panta pirmajai daļai bāriņtiesai ir pienākums pastāvīgi uzraudzīt aizbildņa rīcību bērna tiesību un interešu nodrošināšanā, kā arī katru gadu pārbaudīt bērna dzīves apstākļus aizbildņa ģimenē. Aizbildnes veselības stāvokļa un sadzīves apstākļu pasliktināšanas un grūtības nodrošināt bērnu aprūpi nevarēja rasties īsā laika posmā, tādēļ pamatoti rodas jautājums, vai ikgadējās pārbaudes bija pietiekami rūpīgas un vai riski tika savlaicīgi identificēti un veikti pasākumi, lai tos novērstu.

Vienlaikus no Sociālā dienesta sniegtās informācijas izriet, ka ģimene Sociālā dienesta redzeslokā atradās jau kopš 2022. gada. Vienam no bērniem bija uzsākta sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programma, pēc Sociālā dienesta iniciatīvas ģimenei no 2025. gada 31. marta bija piesaistīts Bērnu aizsardzības centra speciālists darbam ar bērna uzvedības problēmām, kā arī no 2025. gada 1. septembra nodrošināts ģimenes asistenta pakalpojums. Starpinstitucionālajās sanāksmēs, kas notika 2025. gada 17. septembrī un 2025. gada 18. decembrī, esot secināts, ka sniegtais atbalsts nav devis vēlamo rezultātu, jo aizbildnes sociālās funkcionēšanas spējas vecuma un veselības stāvokļa dēļ bija būtiski mazinājušās.

Tomēr šie apstākļi vienlaikus rada bažas par sniegtā atbalsta savlaicīgumu un efektivitāti. Ja iestādēm vairākus gadus bija zināmas ģimenes sociālās grūtības un aizbildnes veselības stāvoklis, bija nepieciešams regulāri izvērtēt, vai līdzšinējie atbalsta pasākumi ir pietiekami bērnu aprūpes nodrošināšanai. Nav skaidrs, kādēļ, nodrošinot ģimenei asistenta pakalpojumu un citu speciālistu iesaisti, netika savlaicīgi novērsti sadzīves apstākļu trūkumi, kas vēlāk tika izmantoti kā viens no iemesliem bērnu izņemšanai no ģimenes. Tāpat nav konstatējams, vai Sociālais dienests ir veicis pārrunas ar aizbildni par iespējām uzlabot dzīves apstākļus un vai aizbildnei tika sniegts atbalsts dzīvokļa jautājuma risināšanā pašvaldībā,¹⁰ kā arī nodrošināts papildu sociālais atbalsts, kas ļautu saglabāt bērniem ģimenisko vidi.

3.3. 13 gadus vecas meitenes ārpusģimenes aprūpes gadījuma izvērtējums

No Bāriņtiesas un Sociālā dienesta sniegtās informācijas izriet, ka 2024. gada 6. septembrī ar bāriņtiesas locekles vienpersonisku lēmumu Nr.1.4./9 vecākiem pārtrauktas bērna aizgādības tiesības, pamatojoties uz saņemto informāciju par iespējamu vardarbību ģimenē un bērna drošības un veselības apdraudējumu.

2024. gada 20. septembrī ar bāriņtiesas lēmumu Nr.1.3./169 nolemts neatjaunot vecākiem bērna vienpersoniski pārtrauktās aizgādības tiesības. Vienlaikus tajā pašā dienā ar bāriņtiesas lēmumu Nr.1.3./170 nolemts bērnam nodibināt aizbildnību.

2024. gada 28. decembrī meitene uzņemta Jelgavas sociālo lietu pārvaldes struktūrvienībā "Krīzes centrs", pamatojoties uz fiziskas personas iesniegumu, kurā sniegta informācija par to, ka meitene nevēlas atgriezties aizbildnes dzīvesvietā.

2025. gada 7. martā ar bāriņtiesas lēmumu Nr.1.3./52 nolemts ievietot meiteni Centrā.

Saskaņā ar sociālā dienesta sniegto informāciju 2026. gada 21. maijā notika pirmreizēja starpprofesionāļu komandas sanāksme par meitenes problēmsituācijām, kurā piedalījās Sociālā dienesta sociālais darbinieks darbam ar ģimeni un bērniem, sociālais darbinieks darbam ar jauniešiem un Centra speciālists.

Ārpusģimenes aprūpes laikā bērnam tika nodrošināta dzīvesvieta, ikdienas aprūpe, veselības aprūpe, sociālā rehabilitācija un izglītības pieejamība. Vienlaikus gan pati Bāriņtiesa, gan Sociālais

¹⁰ Piemēram, iespēju pārcelties no mājokļa 5. stāvā uz citu, kas ir piemērots seniores veselības stāvoklim.

dienests atzīst, ka bērna uzvedības grūtības, ilgstoša izglītības iestādes neapmeklēšana, neatļautas prombūtnes un socializācijas problēmas ārpusģimenes aprūpes laikā netika novērstas.

Bāriņtiesa norāda, ka tā regulāri sadarbojusies ar Sociālo dienestu, organizējusi pārrunas ar vecākiem, piedalījusies starpinstitucionālās sadarbības sanāksmēs un vērtējusi ģimenes situāciju. Tomēr no Sociālā dienesta Tiesībsarga birojam sniegtās informācijas šāda regulāra un sistemātiska sadarbība ar bāriņtiesu nav konstatējama.

Situācija mainījās pēc mātes dzīvesvietas maiņas un lietas izskatīšanas nodošanas Jelgavas novada pašvaldības bāriņtiesai. Izvērtējot mātes situāciju un konstatējot tajā pozitīvas izmaiņas, bāriņtiesa 2026. gada 28. maijā pieņēma lēmumu atjaunot mātei meitenes aizgādības tiesības. Līdz ar to meitene ir atgriezusies mātes aprūpē viņas dzīvesvietā Jelgavā. Vienlaikus darbs ar ģimeni Sociālajā dienestā tiek turpināts.

Visi analizētie gadījumi kopumā liecina par sistēmisku problēmu – bērna izņemšana no ģimenes vai aizbildņa aprūpes pati par sevi negarantē bērna situācijas uzlabošanos. Lai ārpusģimenes aprūpe sasniegtu Bērnu tiesību aizsardzības likuma 32. pantā noteikto mērķi, tai jābūt papildinātai ar savlaicīgu, regulāru un bērna individuālajām vajadzībām atbilstošu atbalstu. Analizētajos gadījumos konstatējams, ka atsevišķas sākotnēji pastāvošās problēmas pēc bērna nonākšanas ārpusģimenes aprūpē nav novērstas, bet atsevišķos gadījumos bērna sociālā situācija un uzvedība ir pat pasliktinājusies.

Minētais rada nepieciešamību izvērtēt Bāriņtiesas un Sociālā dienesta rīcības un savstarpējās sadarbības efektivitāti bērnu tiesību un labāko interešu nodrošināšanā, tostarp to, vai iestādes savlaicīgi un pietiekamā apjomā ir veikušas nepieciešamos pasākumus, lai identificētu, novērstu un mazinātu bērna apdraudējumu. Būtiski ir vērtēt ne tikai lēmuma par bērna izņemšanu no ģimenes pamatotību, bet arī turpmāko iestāžu rīcību, nodrošinot, ka ārpusģimenes aprūpes laikā bērna situācija faktiski uzlabojas un tiek novērsti apstākļi, kuru dēļ bērns no ģimenes tika šķirts.

Vienlaikus analizētie gadījumi norāda uz nepieciešamību stiprināt preventīvu pieeju bērnu tiesību aizsardzībā. Iestāžu rīcībā vairākos gadījumos būtiska nozīme bijusi reaģēšanai uz jau iestājušos krīzi, nevis savlaicīgai risku identificēšanai, to dinamikas izvērtēšanai un atbilstošu pasākumu īstenošanai. Līdz ar to nepieciešams izvērtēt arī sniegto sociālo pakalpojumu faktisko efektivitāti – vai tie ir bijuši pietiekami savlaicīgi, mērķēti un atbilstoši konkrētā bērna vajadzībām, kā arī vai to rezultāti ir regulāri izvērtēti un nepieciešamības gadījumā koriģēti.

Tādējādi bērna labāko interešu nodrošināšana nav vērtējama tikai saistībā ar lēmuma par ārpusģimenes aprūpi pieņemšanu. Tā prasa nepārtrauktu bērna situācijas uzraudzību, individuālo vajadzību izvērtēšanu, atbilstoša atbalsta nodrošināšanu un efektīvu Bāriņtiesas, Sociālā dienesta un citu iesaistīto institūciju sadarbību visā ārpusģimenes aprūpes laikā.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērna tiesību konvencijas 3. pants nosaka, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai privātas sociālās labklājības iestādes, tiesas, administratīvās vai likumdevējas institūcijas, bērna labākajām interesēm jābūt primāram apsvērumam. Tādēļ bērna tiesību aizsardzības sistēmas efektivitāte nav vērtējama vien pēc formāli veiktajām procesuālajām darbībām, bet gan pēc tā, vai iestāžu īstenotā rīcība faktiski ir nodrošinājusi bērna labāko interešu ievērošanu un radījusi reālus priekšnoteikumus bērna drošības, attīstības un labklājības uzlabošanai.

Rekomendācijas:

Aicinu Jelgavas valstspilsētas pašvaldību:

1. Veikt izvērtējumu par Bāriņtiesas un Sociālā dienesta rīcību četru analizēto bērnu lietās, tostarp izvērtējot, vai abas iestādes savlaicīgi, pilnā apjomā un atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir īstenojušas tām noteiktos pienākumus bērnu tiesību un labāko interešu nodrošināšanā, kā arī, ja tiek konstatēti trūkumi vai nepilnības, lemt par nepieciešamajiem pasākumiem to novēršanai un atbildības izvērtēšanu.
2. Pārbaudīt, kā pašlaik tiek organizēts darbs ar 1. gadījumā aprakstītās meitenes māti, tostarp kādi sociālā atbalsta, rehabilitācijas un citi pasākumi viņai tiek nodrošināti, lai novērstu bērna izņemšanas pamatā esošos riskus un radītu priekšnoteikumus bērna atgriešanai ģimenē.
3. Pārbaudīt, kā pašlaik tiek nodrošināta 1. gadījumā aprakstītās meitenes saskarsme ar tēvu, tostarp, vai saskarsme tiek regulāri īstenota un vai pašvaldības un citas iesaistītās institūcijas veic nepieciešamos pasākumus, lai saskarsmi ar tēvu veicinātu un saglabātu bērna un tēva ģimeniskās saites arī laikā, kamēr tēvs atrodas ieslodzījumā.

Aicinu Bāriņtiesu:

1. Izvērtēt bērnu pašreizējo situāciju ārpusģimenes aprūpē, vēršot uzmanību ne tikai pamatvajadzību nodrošināšanai, bet arī bērnu drošības, izglītības, attīstības un aizsardzības pret atkarību izraisošu vielu lietošanu nodrošināšanai.

2. Izvērtēt Centra sniegto informāciju par bērnu uzvedības problēmām, skolas neapmeklēšanu, atkarību problēmām un sadarbībā ar Centru un citām iestādēm nodrošināt koordinētu rīcību šo problēmu novēršanai atbilstoši Bāriņtiesas kompetencei.
3. Regulāri izvērtēt, vai ir novērsti apstākļi, kuru dēļ bērni tika šķirti no vecākiem un vai tiek izpildīti priekšnoteikumi bērnu atgriešanai ģimenē.
4. Sadarbībā ar Centru izvērtēt, vai pašreizējā ārpusģimenes aprūpes forma atbilst katra bērna individuālajām vajadzībām. Ja tā nenodrošina bērna vajadzības vai nespēj novērst būtiskos riskus, izvērtēt citas bērna interesēm atbilstošus ārpusģimenes aprūpes formas.
5. Pilnveidot un uzlabot Bāriņtiesas veikto uzraudzību pār aizbildnībā esošo bērnu tiesību un interešu nodrošināšanu, tostarp nodrošināt, ka bērna dzīves apstākļu pārbaude aizbildņa ģimenē tiek veikta katru gadu un tā nav formāla. Situācijās, kad tiek konstatēti riski bērna pamatvajadzību un tiesību nodrošināšanai, piemēram, neatbilstoši apstākļi aizbildņa dzīvesvietā, aizbildņa spēju nodrošināt bērnam aprūpi pasliktināšanās, savlaicīgi reaģēt uz tiem.

Aicinu Sociālo dienestu:

1. Pienācīgi izvērtēt Centra sniegto informāciju par bērnu uzvedības problēmām, skolas neapmeklēšanu, atkarību problēmām un sadarbībā ar Centru un citām iestādēm un atbilstoši Sociālā dienesta kompetencei iesaistīties šo problēmu risināšanā, nodrošinot nepieciešamos pakalpojumus un palīdzību bērniem atbilstoši viņu individuālajām vajadzībām.
2. Regulāri izvērtēt, vai sniegtie sociālie pakalpojumi un citi atbalsta pasākumi sasniedz paredzēto rezultātu. Ja bērna situācija nav uzlabojusies vai turpina pasliktināties, nekavējoties jāpārskata līdzšinējais atbalsta plāns un izvērtēt nepieciešamību nodrošināt citus vai intensīvākus atbalsta pasākumus, kā arī piesaistīt papildu speciālistus.
3. Nodrošināt, lai ģimenēm, kurā konstatēti vairāki bērnam nelabvēlīgi apstākļi un riski, tiktu piedāvāts savlaicīgs, regulārs un uz ģimenes individuālajām vajadzībām mērķēts atbalsts un pakalpojumi, negaidot situācijas saasināšanos līdz nepieciešamībai bērnu šķirt no ģimenes.
4. Regulāri izvērtēt sociālā darba gadījumus un sociālā darba efektivitāti. Situācijās, kurās veiktais sociālais darbs ar ģimeni nav devis rezultātu, identificēt iemeslus, kādēļ sociālais darbs ar ģimeni nav bijis efektīvs, un pilnveidot Sociālā dienesta darbu.

Aicinu Centru:

1. Starpinstitutionālā sadarbībā ar Sociālo dienestu, Bāriņtiesu un citām kompetentajām iestādēm izstrādāt individuālus rīcības plānus katra bērna situācijas risināšanai.

2. Turpināt nodrošināt bērniem psiholoģisko, pedagoģisko un citu nepieciešamo speciālistu palīdzību, tostarp īstenot atkarību profilaktiskos pasākumus un risināt esošas konstatētas atkarību problēmas bērniem.
3. Ja Bāriņtiesas un Sociālā dienesta iepriekšējā rīcība uz Centra lūgumiem pēc palīdzības bērna situācijas risināšanā nav bijusi pietiekama, atkārtoti aktualizēt jautājumu starpinstitucionālā sadarbībā, lai bērna situācija netiktu atstāta bez risinājuma.

4. Sakaru līdzekļu nodrošināšana

Vizītes laikā tika noskaidrots, ka bērniem telefonsakaru izdevumi netiek segti no Centra budžeta, un bērniem tie ir jāapmaksā pašiem, izmantojot piešķirto kabatas naudu. Praktiski tas nozīmē, ka, ja bērnam nav pietiekamu līdzekļu SIM kartes vai sakaru apmaksai, bērns faktiski kļūst nerasniedzams, kas rada būtiskus riskus viņa drošībai un labklājībai.

Šāda prakse, kurā bērnu sasniedzamība ir atkarīga no viņu personīgajiem finanšu līdzekļiem, nav uzskatāma par atbilstošu bērna labāko interešu principam. Iestādes vadītājam vai viņas pilnvarotai personai kā bērnu aizbildnim ir jānodrošina nepārtraukta iespēja sazināties ar bērnu, kā arī bērnam ir jābūt iespējai jebkurā laikā sazināties ar aizbildni. Centra vadībai ir jābūt iespējai pārliecināties par bērna drošību un labsajūtu, savukārt bērnam – nekavējoties sazināties ar likumisko pārstāvi, ja rodas šāda nepieciešamība.

Vienlaikus atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 30.5. apakšpunktā noteiktajām prasībām bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējam jānodrošina saskarsmes iespējas ar vienaudžiem, vecākiem, brāļiem (pusbrāļiem), māsām (pusmāsām), vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām aprūpē esošais bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā mājsaimniecībā, un atbalsta personām bērnu aprūpes institūcijā un ārpus tās. Saskarsmes jēdziens ietver sevī arī telefonsarunas.

Rekomendācija: aicinu Centru izvērtēt iespēju nodrošināt Centra bērniem nepārtrauktu sasniedzamību pa tālruni, paredzot un sedzot telefonsakaru izdevumus no Centra budžeta līdzekļiem.

Par sniegto rekomendāciju izpildi un plānotajām aktivitātēm to izpildei lūdzu informēt **līdz 2026. gada 30. septembrim.**

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem!

Ar cieņu

tiesībsardze

Karina Palkova